UNIVERSIDADE DO ALGARVE

Departamento de Artes e Humanidades

Centro de Estudos Galegos

MEMORIA DO LECTORADO DE LINGUA, LITERATURA E CULTURA GALEGAS

CURSO 2024-2025

ÍNDICE

CONTEXTO DO CEG 3
FUNCIÓNS DO/A DOCENTE DO CEG 4
ACTIVIDADE DOCENTE ANUAL 5
Horario docente CEG 6
Alumnado 7
PLANIFICACIÓN DOCENTE DAS MATERIAS IMPARTIDAS 8
Lingua e Cultura Galega I 8
Cultura Galega I 11
Lingua e Cultura Galega II (Héctor Pardo Álvarez) 13
Literatura Galega (disciplina sen condicións para abrir neste semestre) 15
ACTIVIDADES DE PROMOCIÓN E DIVULGACIÓN DE LINGUA E CULTURA GALEGA 18
Actividades 2024 / 2025 18
DIFUSIÓN DAS ACTIVIDADES 21
VALORACIÓN XERAL DOS CURSOS DO LECTORADO 22
PROPOSTAS DE MELLORA DIRIXIDAS Á SECRETARIA XERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA 22
ANEXOS: CARTEIS DE PROMOCIÓN E DIVULGACIÓNS EQUIPA UALG 23

CONTEXTO DO CEG

A Universidade do Algarve é, xunto coa Universidade do Minho (Braga) e a Universidade Nova de Lisboa, unha das institucións que alberga un lectorado de galego. Deste xeito, sumado ós dous anteriores, existen tres Centros de Estudos Galegos en toda a área de Portugal. Este feito permite amosar a boa acollida que ten a lingua e a cultura galega no territorio luso.

O Centro de Estudos Galegos da Universidade do Algarve (abreviado, CEG-UAlg) é un centro xa consolidado, posto que leva funcionando de maneira continua ao longo de vinte e dous anos, concretamente dende o curso académico 2002/2003. Forman parte da nosa historia os diferentes profesores que asumiron a dirección do CEG, así como todas as persoas que traballaron aquí como lectores/as.

Á fronte desta nosa historia de máis de dúas décadas estivo como director do centro o profesor catedrático Pere Ferré da Ponte, coa excepción dun breve período de tres anos (2008 a 2011) en que que desempeñou o devandito cargo o profesor António Branco. Na actualidade, a directora do CEG-UAlg é a profesora María Jesús Botana Vilar, quen foi tamén a primeira representante do lectorado de galego na *Faculdade de Ciências Humanas e Sociais* (período 2002 a 2008). Despois dela chegaron Antonio Mira (2008 a 2011), Sandra Romarís (2011 a 2014), Paula García Rumbo (2014 a 2017), Patricia Arias López (2017 a 2018), Raquel López Veleiro (2018 a 2019), Claudia Mariño Gómez (2019 a 2022), Lucía Salceda García, (2022 a 2023) e Iria Domínguez Márquez (outubro de 2023 até 7 novembro 2024).

En canto a súa integración dentro da Universidade do Algarve, o Centro de Estudos Galegos forma parte do *Departamento de Artes e Humanidades* da *Faculdade de Ciências Humanas e Sociais* (Campus de Gambelas) e entre os seus obxectivos está o ensino da lingua e a cultura galegas no ámbito universitario e entre a comunidade algarvía (ámbito docente), a investigación relacionada cos estudos galegos e portugueses (plano científico e de desenvolvimento), e a difusión cultural (plano de extensión universitaria).

No ámbito da docencia, o CEG UAlg forma parte de materias optativas do deseño curricular das dúas licenciaturas do DAH (*Línguas e Comunicação Intercultural*; *Línguas, Literaturas e Culturas*), á vez que oferta cursos libres para alumnos e a comunidade. Así mesmo, formamos parte da oferta de cursos PRR (Plano de Recuperação e Resiliência) so a temática *Galiza e Portugal, dois povos peninsulares no Atlântico* [https://www.ualg.pt/curso/2955].

O CEG tamén está presente noutro tipo de actividades relacionadas directamente co ámbito da divulgación institucional, incidindo especialmente na área dos estudos galegos. Entre este tipo de actividades están:

- A participación, xuntamente co grupo de docentes de lingua do departamento, no *Dia Aberto da Universidade*. Esta actividade conxunta ten como finalidade presentar a alumnado de secundaria, de visita na UAlg, a diversidade lingüística e cultural existente na FCHS.
- Colaboración coa *Equipa UAlg* (https://www.ualg.pt/equipa-ualg-palestras) cunha palestra titulada *A Europa do século XXI: as linguas unha ponte para a interculturalidade*. Neste caso somos os docentes, de forma totalmente voluntaria, os que propoñemos unha actividade para levar ás escolas de secundaria. Ao longo de 2025 recibimos pedidos de dúas escolas: Escola Secundária de Vila Real de Santo António (27 febreiro, 11:00 a 12:55 h; alumnos do 10º); Escola Secundária Tomás Cabreira-Faro (7 de maio, 10:30 a 11:30 h).

Unha das colaboracións permanentes e máis produtivas para o CEG é a que vimos mantendo co CIAC (Centro de Investigação em Artes e Comunicação: https://ciac.pt/). En primeiro lugar, porque sempre contamos co apoio incondicional da coordenación do centro (a profesora Mirian Tavares ao longo de todos estes anos; actualmente, o profesor Bruno Mendes da Silva) para sacar adiante a edición da Colección Textos e Estudos (https://ciac.pt/publicacoes/centro-de-estudos-galegos/). O magnífico traballo de maquetación e dispoñibilidade online desta colección debémoslla ao enxeñeiro informático Juan Manuel Escribano Loza (CIAC).

Outra das colaboracións, tamén permanentes e frutíferas, é a rede constituída polos tres Centros de Estudos Galegos das universidades portuguesas (Faro, Lisboa e Minho). Este vínculo permitiunos realizar varios eventos científicos internacionais, aulas abertas, un programa radiofónico, publicacións e traballos de investigación conxuntos, etc.

FUNCIÓNS DO/A DOCENTE DO CEG

Na Universidade do Algarve, o/a docente do CEG cumpre co disposto no artigo 2 do convenio de colaboración asinado entre ambas institución (docencia; promoción e difusión de actividades; investigación), mais sempre en colaboración directa coa dirección do devandito centro.

En canto á primeira das funcións, o/a docente desempeña unha tarefa importante, xa que son catro as catro materias ofrecidas como optativas: durante o primeiro semestre (outubro a finais de xaneiro) impártense *Lingua e Cultura Galega I; Cultura Galega.* No segundo semestre (febreiro a xuño) ofértanse *Lingua e Cultura Galega II; Literatura Galega.* Asignaturas que forman parte do currículo das licenciaturas de *Línguas, Literaturas e Culturas* (LLC: variantes de Portugués-Español; Inglés-Español; Francés-Español) e *Línguas e Comunicação Intercultural* (LCI).

No ámbito da extensión, o/a docente do CEG debe fomentar a colaboración e organización de múltiples actividades, co obxectivo de divulgar e promover a lingua, a cultura e a literatura galegas entre a comunidade académica e o resto da comunidade algarvía. Dentro deste labor de organización e creación de actividades tamén é de vital importancia que o/a docente, en colaboración directa coa directora do centro, continúe a fomentar as sólidas redes creadas anteriormente polo CEG-UAlg, mais sen esquecer o continuo fomento de novos contactos entre lectores/as e lectorados. Deste xeito, a experiencia será moito máis rica e a promoción do galego e de Galicia poderá realizarse dende múltiples perspectivas, xa que o/a lector/a poderá unirse á actividade investigadora e editora do centro.

ACTIVIDADE DOCENTE ANUAL

O *Centro de Estudos Galegos* da Universidade do Algarve caracterizouse desde os seus inicios por ofrecer unha oferta educativa inserida no curriculum académico de varias licenciaturas da FCHS. Tal e como sinalamos anteriormente, son catro as materias ofertadas anualmente (*Lingua e Cultura Galega II, Lingua e Cultura Galega I, Literatura galega* e *Cultura galega*), un curso centrado nas relacións Galiza-Portugal no ámbito do programa europeo PRR, alén da posibilidade de apertura de cursos libres de lingua, literatura ou cultura para a comunidade. A responsabilidade docente destas materias recae sobre o/a lector/a, agás o curso PRR en que participa tamén a directora do centro.

A actividade docente do ano 2025, aprobada pola Comisión Científica do DAH, debería ter sido a mesma que en anos anteriores, isto é:

- **1º SEMESTRE**
    - *Lingua e Cultura Galega I* (57 h, materia optativa para os cursos de LLC e LCI, 6 ECTs)
    - *Cultura galega* (44 h, materia optativa para os cursos de LLC e LCI, 6 ECTs)
    - *Curso-livre de Língua e Cultura Galega. Nivel A2* (40 h)

- *Curso PRR* (16 h). A lectora imparte 8 h e a directora outras 8 h

- **2º SEMESTRE**
  - *Língua e Cultura Galega II* (57 h, materia optativa para os cursos de LLC e LCI, 6 ECTs)
  - *Literatura galega* – (44 h, materia optativa para os cursos de LLC e LCI, 6 ECTs)
  - *Curso-livre de Língua e Cultura Galega. Nivel B1* (40 h)

Canto á súa distribución semanal, cómpre sinalar que as materias de 44 horas están divididas en aulas teóricas (T), que duran unha hora; e as aulas teórico-prácticas (TP), que duran dúas horas. A isto, hai que engadirlle cinco horas de OT (orientación tutorial) en cada unha das materias. Por tanto, as materias cuxa duración é de 44 horas semestrais constan de: 13T; 26TP; 5OT (156 horas de traballo autónomo; 6 ECTS). Na práctica, isto concretízase en 3 horas de clases por semana.

As materias de lingua (*Língua e Cultura Galega I e Língua e Cultura Galega II*) corresponden a 57 horas lectivas semestrais, o que equivale a 4 horas por semana. Por tanto, a súa distribución semanal é a seguinte: 2 horas teórico-prácticas (TP); 2 horas de práctica laboratorial (PL); 5 horas de OT. En resumo: 26TP; 26PL; 5OT (156 horas de traballo autónomo; 6 ECTS).

É importante sinalar que, alén desta distribución de horas, cada disciplina dispón dun tempo de atendemento semanal, o cal se corresponde coa metade das horas semanais da materia. É dicir, dúas horas no caso das materias de *Lingua* e unha hora e media nas de *Literatura* e *Cultura*.

No relativo ao horario docente cabe subliñar que é marcado sempre polo *Conselho Pedagógico* (CP) da FCHS, agás no caso das sesións OT en que corresponde aos docentes marcar ditas sesións, mais sempre en función da dispoñibilidade horaria dos diversos cursos. Do mesmo xeito, é competencia do CP a marcación das datas de exame de época normal e recurso (xaneiro para o primeiro semestre; xuño para o segundo semestre). A avaliación feita ao longo do semestre (*avaliação por frequência*) é marcada polo docente no inicio de cada semestre.

Horario docente CEG

- **1º SEMESTRE**
  - *Língua e Cultura Galega I*
    - HORARIO DE AULA: segunda feira, de 10.30h a 12.30h (TP); cuarta feira, de 14.30 a 16.30h (PL).

        - HORAS DE OT: as cinco horas de OT foron distribuídas en dúas sesións de 2h; unha sesión de 1h.

    - *Cultura Galega*
        - HORARIO DE AULA: terza feira, de 08.30 a 10.30h (TP); sexta feira, de 12.30 a 13.30h. (T).
        - HORAS DE OT: as cinco horas de OT foron distribuídas en dúas sesións de 1.5h e nunha sesión de 2h.
    - HORARIO DE ATENDEMENTO PRIMEIRO SEMESTRE (COMÚN A AMBAS MATERIAS): segunda, de 12.30h a 13.30h; cuarta feira, de 16.30h a 17.30h; sexta feira, de 10.00h a 12.30h

- 2º SEMESTRE
    - *Lingua e Cultura Galega II*
        - HORARIO DE AULA: segunda feira, de 14.00h á 16.00h (TP); terza feira, de 15.00 a 17.00h
        - HORAS DE OT: as cinco horas de OT foron distribuídas en dúas sesións de 2.5h, unha semana antes de cada proba
    - HORARIO DE ATENDEMENTO: segunda, de 16.30h a 18.30h

    - *Literatura Galega* (non abriu)

HORARIO DE ATENDEMENTO: segunda, de 11.30 a 13.30

Alumnado

No primeiro semestre (setembro a finais de xaneiro), a disciplina de *Lingua e Cultura Galega I* contou con 19 alumnos inscritos (16 mulleres e 3 homes) e a de *Cultura Galega* contou con 17 alumnos inscritos (16 mulleres e 1 home). Este alumnado procedía de dous graos: Línguas, Literaturas e Culturas (todas as variantes) e Línguas e Comunicação Intercultural, impartidos ambos na propia Faculdade de Ciências Humanas e Sociais (Campus de Gambelas).

No segundo semestre (febreiro a finais de xuño), abriu só a disciplina de *Lingua e Cultura Galegas II*, ofertada aos mesmos graos anteriormente citados e contou cun total de 20 alumnos inscritos (17 mulleres e 3 homes).

Canto á actividade docente debe ser subliñado que a inesperada renuncia da bolseira antes do remate do semestre, obrigou á súa sustitución. Neste caso, foi a profesora Claudia Mariño Gómez, antiga docente do CEG UAlg, quen se encargou das dúas disciplinas e rematou o semestre.

No caso do segundo semestre, foi Héctor Pardo Álvarez, lector oficial da Universidade Nova de Lisboa, quen se encargou de impartir *Lingua e Cultura Galega II.*

PLANIFICACIÓN DOCENTE DAS MATERIAS IMPARTIDAS

Lingua e Cultura Galega I

Obxectivos

- Participar en interaccións sociais dentro da esfera social.
- Recoñecemento da importancia da diversidade lingüística.
- Analizar contrastes culturais entre Portugal e Galiza.
- Coñecer e usar convencións sociais e de cortesía na interacción verbal e non verbal.
- Participar de forma consciente e autónoma a aprendizaxe do galego.
- Planificar o propio proceso de aprendizaxe, obtendo o máximo proveito dos recursos dispoñíbeis.
- Desenvolver a capacidade de autoavaliación a través dunha reflexión da propia aprendizaxe.

Contidos

- Unidade 1
    - Introdución á situación actual da lingua galega
    - O alfabeto galego
    - Dar e solicitar datos persoais
    - Presentarse, saudar, expresar intencións e intereses
    - Facer recomendacións
    - Os números do 0 ao 100
    - O presente
    - O artigo determinado

- Unidade 2
    - Estereotipos sobre a lingua galega e os galegos
    - Identificar e describir fisicamente as persoas
    - Expresar semellanzas e diferenzas entre as persoas
    - Preguntar sobre gustos e intereses
    - Contrastar gustos e preferencias
    - Falar de relacións persoais
    - Os posesivos
- Unidade 3
    - Manifestacións culturais na actualidade
    - Expresar existencia e localización
    - Realizar descricións e comparacións
    - O artigo indeterminado
    - Os cuantificadores
- Unidade 4
    - Manifestacións culturais na actualidade a través dos textos
    - Falar de hábitos
    - Expresar a frecuencia das accións, a hora e a secuencia das actividades
    - Os dias da semana, os meses e as estacións
    - As perífrases verbais
- Unidade 5
    - Tradicións galegas
    - Expresar necesidade
    - Captar a atención das persoas
    - Preguntar por produtos e prezos nunha tenda
    - Convidar e aceptar ou rexeitar un convite
    - Dar escusas e xustificar
    - Os números a partir do 100
    - O imperativo
    - A acentuación
- Unidade 6
    - Música galega
    - Falar de experiencias pasadas, destrezas e aptitudes

- Enumerar calidades e defectos das persoas
- O pretérito
- Os adxectivos de carácter
- Os indefinidos

Metodoloxía

Para esta materia asumimos un método activo e participativo, é dicir, intentamos combinar as necesarias orientacións da docente coa participación activa do alumnado na aula, tanto a nivel individual como colectivo.

Este método concibe as sesións como teórico-prácticas. Desta maneira, empregouse un enfoque comunicativo do ensino da lingua galega e, en consecuencia, o galego foi a lingua vehicular dende o primeiro momento. O obxectivo fundamental foi a mellora das competencias comunicativas a nivel oral e escrito do alumnado grazas a:

- unha escolla de contidos reais, adecuados e atractivos para a diversidade da aula,
- o traballo integrado das destrezas,
- a necesidade dunha implicación activa do alumnado nas actividades.

Avaliación

O sistema de avaliación é o mesmo para todas as linguas que se imparten na Facultade de Ciencias Humanas e Sociais, segundo un acordo do Departamento de Artes e Humanidades. Esta avaliación ten en conta as catro destrezas comunicativas, e atribúelle a cada unha o 25% do valor total da clasificación (calculada sobre 20 puntos). O cálculo da clasificación final é a media aritmética das clasificacións das catro competencias, sempre que o alumno obtivese unha nota mínima dun 9,5 en cada unha delas.

Esta é unha disciplina presencial, polo que é requisito indispensábel para poder presentarse á proba de frecuencia e época normal ter asistido ao 75% das horas lectivas (agás os casos dispostos na lei).

Bibliografía

Álvarez, Rosario e Xosé Xove, Gramática da língua galega, Vigo, Galaxia, 2002

Chamorro, Margarita; Xaquín Núñez e Ivonete da Silva, Aula de galego 1, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, Presidencia, Secretaría Xeral de Política Lingüística, 2008 [On-line: http://www.xunta.es/linguagalega/materiais_celga_1]

González, Begoña, Ortografía da lingua galega, A Coruña, Galinova, 2004

López, Xoán, Cilha Lourenço e Marisa Moreda, Gramática práctica da lingua galega. Comunicación e expresión, A Coruña, Baía edicións, 2011

Mata, Ana María e Emilio Núñez, Curso de galego para non-galegofalantes, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela e Xunta de Galicia

Real Academia Galega e Instituto da Lingua Galega, Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego, Vigo, Real Academia Galega e Instituto da Lingua Galega, 2004 [On-line: http://www.xunta.es/linguagalega/arquivos/normasrag.pdf]

Real Academia Galega, Dicionario da Real Academia Galega, A Coruña, Real Academia Galega, 2012 [On-line: http://www.realacademiagalega.org/dicionario]

Vázquez, Pilar, O que um falante de Português deve saber acerca do Galego, Edições Colibri, Lisboa, 2002

Cultura Galega I

Obxectivos

- Seleccionar os instrumentos adecuados para unha aproximación metódica do fenómeno cultural.
- Elaborar unha análise crítica sobre os factos mais relevantes da cultura galega.
- Indagar sobre as especificidades da cultura galega no contexto internacional.
- Capacidade de estabelecer unha actitude de interese perante novas experiencias, outras ideas e civilizacións.
- Capacidade de crítica e autocrítica.
- Capacidade de traballo interdisciplinario.

Contidos

- **Unidade 1,** "Territorio, paisaxe e identidade"
- **Unidade 2,** "Historia social de Galiza": romanización. Reino de Galiza na Idade Media. Séculos Escuros e Ilustración. Nacionalismo no século XX. Emigración e Diáspora
- **Unidade 3,** "Historia da lingua galega"
- **Unidade 4,** "O Camiño de Santiago: a tradición popular. Os camiños. O final da viaxe, Santiago de Compostela. Os ritos peregrinos"
- **Unidade 5,** "A tradición: lendas, imaxinario colectivo e formas de literatura popular. A gastronomía. As festas populares"
- **Unidade 6,** "A gastronomía galega". As festas populares en Galicia.
- **Unidade 7,** "Análise da produción cultural ao longo do século XX-XXI: arte, cinema, música, literatura..."

Metodoloxía

Para esta materia asumimos un método activo e participativo, é dicir, intentamos combinar as necesarias orientacións do docente coa participación activa do alumnado na aula, tanto a nivel individual como colectivo.

O método empregado concibiu as sesións como teórico-prácticas e reservou un lugar central para a análise e comentario de textos. O obxectivo foi que o alumnado adquirise as nocións teóricas desta unidade curricular a partir do achegamento a diferentes aspectos culturais.

Avaliación

A avaliación da materia consistiu nunha proba presencial, que supoñía o 70%, e un traballo individual, que supoñía o 30% da nota final, calculada sobre 20 puntos. Só foron considerados aprobados aqueles alumnos que obtiveron un valor igual ou superior a 9,5 puntos.

Cultura Galega é unha disciplina presencial, polo que foi requisito indispensábel para poder presentarse ás probas de frecuencia e época normal ter asistido ao 75% das horas lectivas (agás os casos dispostos na lei).

Bibliografía

Blanco Pérez, Domingo: Historia da literatura popular galega. Colec. Galicia, 1994

Cocho, Federico: A festa do entroido. Baiona, Nigrátea, 2014

Mariño Ferro, X. R.: Antropoloxía de Galicia. Vigo, Xerais, 2000

Murado, Miguel Anxo: Outra idea de Galicia. Barcelona, Debate, 2013

Nogueira, Xosé: O cine en Galicia. Vigo, A Nosa Terra, 1997

Reigosa, Antonio: Galicia encantada: o país das mil e unha fantasías. Vigo, Xerais, 2015

VV.AA: Galicia, unha luz no Atlántico. Vigo, Xerais, 2001

VV.AA.: Historia xeral de Galicia. Vigo, A Nosa Terra, 2005

Lingua e Cultura Galega II (Héctor Pardo Álvarez)

Obxectivos

- Fomentar o interese cara as novas linguas, prestando atención tamén ós casos das linguas minorizadas e minoritarias.
- Conseguir unha actitude de apertura por parte do alumnado de cara a realidade sociolingüística das linguas.
- Acadar o nivel A1 do *Marco común europeo de referencia para as linguas* na produción e o nivel A2 na comprensión de textos orais e escritos.
- Valorar positivamente as novas experiencias, ideas e culturas adquirindo unha actitude de apertura.
- Exercitar a capacidade de análise, síntese e avaliación.
- Achegarse ós contidos da materia dende unha perspectiva crítica.
- Achegar ó alumnado á lingua e cultura galega.
- Conseguir traballar de maneira tanto individual cono en parellas ou pequenos grupos, levando a cabo as actividades do día a día nas aulas.
- Fomentar a capacidade de debate entre o alumnado.

Contidos

Devido às fortes relações históricas e culturais que unem a Galiza e Portugal, bem como a língua galega e portuguesa, e que justificam a presença da língua e cultura galega no currículo do curso, a abordagem da disciplina foi muito específica para alunos de fala portuguesa e visou proporcionar um conhecimento da Galiza e o galego sempre a partir do seu próprio conhecimento sobre o português e a

histórica e cultura de Portugal, com o objetivo de suscitar o seu interesse e curiosidade por uma realidade muito próxima mas frequentemente desconhecida.

Assim, realizou-se um percurso histórico desde a época pré-romana até a atualidade para perceber qual foi a história social da língua galega, a história compartilhada da Galiza e Portugal e as difereêntes etapas do caminho que seguiu a Galiza após a independência de Portugal.

Este percurso serviu para introduzir cronologicamente aqueles aspetos linguísticos do galego atual que emergem a partir do século XII e que fazem com que o galego e o português gradualmente comecem a divergir. Assim, a maior parte dos aspetos da língua galega que se abordaram na disciplina, vista a grande semelhança entre línguas, foram aqueles que diferem do português no plano gramatical, morfológico, léxico e ortográfico.

Esta viagem pela história serve também para introduzir os conteúdos das outras áreas lecionadas na disciplina, pois a história social da língua é a base para perceber a situação sociolinguística passada e presente na Galiza e a base sobre a qual contextualizar a literatura e a cultura em geral.

Metodoloxía

A metodologia utilizada foi diversa para dar aos alunos um papel ativo no processo de aprendizagem e alternou as explicações teóricas sobre aspetos linguísticos e culturais, com a leitura e elaboração de textos de parte do alunado, a realização de exercícios de língua, a visualização de vídeos, documentários e filmes e a celebração de concursos. No final da disciplina, os alunos legendaram um filme do galego para o português mediante um software de legendagem

Avaliación

A disciplina foi avaliada mediante:

- A assiduidade às aulas.
- A realização de parte dos estudantes de duas apresentações orais sobre lugares de destaque da Galiza e sobre festas e tradições culturais.

- Um trabalho de reflexão escrita sobre um aspeto sociolinguístico.
- Um projeto de legendagem para português dum filme galego.
- O teste final de frequência.
- A época de exame "normal" e "recurso" (para aquel alumnado que non logrou acadar a nota mínima no proceso de avaliación continua ao longo do semestre).

Resultados.— A aquisição de competências e o desempenho de parte dos alunos foi o adequado. Em geral, a maior parte deles frequentou as aulas e se interessou pelo desenvolvimento da disciplina.

Do total de 20 alunos inscritos, 15 superaram a disciplina em época normal e 1 em época de recurso.

Bibliografía

Álvarez, Rosario e Xosé Xove, *Gramática da lingua galega,* Vigo, Galaxia, 2002

Chamorro, Margarita; Xaquín Núñez e Ivonete da Silva, *Aula de galego 1,* Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, Presidencia, Secretaría Xeral de Política Lingüística,, 2008 [On-line: http://www.xunta.es/linguagalega/materiais_celga_1]

González, Begoña, *Ortografía da lingua galega,* A Coruña, Galinova, 2004

López, Xoán, Cilha Lourenço e Marisa Moreda, *Gramática práctica da lingua galega. Conunicación e expresión,* A Coruña, Baía edicións, 2011

Mata, Ana María e Emilio Núñez, *Curso de galego para non-galegofalantes,* Santiago de Compostela, Universidade de Santiago de Compostela e Xunta de Galicia.

Real Academia Galega e Instituto da Lingua Galega, *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego,* Vigo, Real Academia Galega e Instituto da Lingua Galega, 2004 [On-line: http://www.xunta.es/linguagalega/arquivos/normasrag.pdf]

Real Academia Galega, *Dicionario da Real Academia Galega,* A Coruña, Real Academia Galega, 2012 [On-line: http://www.realacademiagalega.org/dicionario]

Vázquez, Pilar, *O que um falante de Português deve saber acerca do galego,* Edições Colibri, Lisboa, 2002

Literatura Galega (disciplina sen condicións para abrir neste semestre)

Obxectivos

- Identificar, analizar e interpretar, a través das diversas manifestacións artísticas estudadas, os acontecementos mais relevantes para a literatura galega.
- Realizar unha análise crítica dos textos literarios propostos e relacionar os textos coa sociedade en que foron producidos.
- Avaliar a consideración da literatura, do cinema, da pintura e da música como disciplinas artísticas, e o diálogo que mantén entre elas, tanto de un punto de vista sincrónico e diacrónico.
- Estabelecer a importancia das transferencias entre as esferas literaria, musical, pictórica e cinematográfica da Galiza ao longo da historia dos séculos XX e XXI.
- Obter unha visión panorámica da relación entre o cinema, a música, a pintura e a literatura galegas, procurando comprender a singularidade desta relación como consecuencia do contexto social e cultural en que se desenvolveu.
- Desenvolver a capacidade analítica e crítica do alumno.
- Desenvolver a capacidade de traballo interdisciplinar, autónomo e grupal.

Contidos

- A lectura da obra de arte. O cruzamento das varias artes (literatura, cinema, música e artes plásticas) complicidades e complementariedades.
- A literatura medieval galego-portuguesa sacra e profana: un diálogo entre a imaxe, a música e o texto.
- Os Séculos Escuros e a Ilustración: as sombras e as luces nas manifestacións culturais galegas.
- século XIX: o Rexurdimento da literatura galega e a súa influencia nas manifestacións artísticas galegas posteriores.
- século XX: O comezo do diálogo entre o cinema e a literatura galega.
- A Guerra Civil Española: da interrupción do discurso literario e artístico galego à lenta recuperación.
- A década de 50: a Nova Narrativa Galega e as súas conexións coas outras artes.
- A literatura galega na contemporaneidade e a súa relación co teatro, o cinema e outras artes.

Metodoloxía

Para esta materia asumimos un método activo e participativo, é dicir, intentamos combinar as necesarias orientacións do docente coa participación activa do alumnado na aula, tanto a nivel individual como colectivo.

O método empregado concibiu as sesións como teórico-prácticas e reservou un lugar central para a análise e comentario de textos. O obxectivo foi que o alumnado adquirise as nocións teóricas desta unidade curricular a partir do achegamento a diferentes aspectos culturais.

Avaliación

A avaliación da materia consistiu en dúas probas presenciais, que supoñían o 80%, e un traballo individual, que supoñía o 20% da nota final, calculada sobre 20 puntos. Só foron considerados aprobados aqueles alumnos que obtiveron un valor igual ou superior a 9,5 puntos.

Cultura Galega é unha disciplina presencial, polo que foi requisito indispensábel para poder presentarse ás probas de frecuencia e época normal ter asistido ao 75% das horas lectivas (agás os casos dispostos na lei).

Bibliografía

Bernárdez, C. L. et alii (2001). Literatura galega. Século XX. Vigo: A Nosa Terra.

Carballo Calero, R. (1979). Historia da literatura galega contemporánea. Vigo: Galaxia.

Casas, A. e López-Pellisa, T. (eds.) (2017). Diálogos interartísticos: Cultura, Literatura y Artes. Madrid: Ediciones de Aquí.

Del Pulgar, C. (ed.) (2004). Artistas galegos: pintores. Vigo: Nova Galicia.

Fernández, M. A. (2010). O cine e o audiovisual. En V. F. Freixanes e A. Meixide (eds.), O capital da cultura. Unha achega ás industrias culturais de Galicia (pp. 391-429). Santiago de Compostela: Fundación Caixa Galicia.

Gómez Sánchez, A. e Queixa Zas, M. (2001). Historia xeral da literatura galega. Vigo: A Nosa Terra.

López Cobas, L. (2013). Historia da música en Galicia. Santiago de Compostela: Ouvirmos.

Pena, X. R. (2002). Historia da literatura medieval galego-portuguesa. Santiago de Compostela: Sotelo Blanco.

ACTIVIDADES DE PROMOCIÓN E DIVULGACIÓN DE LINGUA E CULTURA GALEGA[1]

Actividades 2024 / 2025

1. **Programa de radio *Galiza máis perto*** [https://rum.pt/shows/galiza-mais-perto] **en colaboración co CEG-Minho e CEG-Lisboa.** Trátase dunha actividade creada polo CEG da Universidade do Minho e emitida a través da Rádio Universitária do Minho (RUM), á que agora nos sumamos os outros dous centros. Pretende, non só ser un espazo máis de colaboración no ámbito da nosa rede lusa dos CEG, senón tamén un foro que fomente as relacións Galiza-Portugal. A programación do CEG-UAlg deu inicio a 16 de setembro.

2. **Equipa UAlg. Palestra "As línguas, unha ponte para a interculturalidade"** [https://www.ualg.pt/equipa-ualg]. Iniciativa da universidade que funciona desde 2003/4 e coa que se pretende incentivar a relación do ensino superior co básico e secundario, proporcionar aos docentes e alumnos dos devanditos niveis de ensino un coñecemento máis profundo de diversas áreas científicas e sensibilizar para a importancia do ensino superior. Esta proposta partiu, hai xa anos, da directora do CEG e dunha colega da área do inglés, Neuza Costa. Con esta sesión pretendemos mostrar, de maneira xeral, a importancia do estudo das linguas estranxeiras na Europa plural do século XXI, e de forma máis particular, focalizando no caso do inglés como lingua franca, na riqueza lingüístico-cultural peninsular e na exposición das linguas minoritarias (*Carta Europea das Linguas Rexionais ou Minoritarias*). A través dunha exposición dinámica e participativa, buscamos que o alumnado tome conciencia do seu papel como axente activo social e comece a reflectir sobre a valorización intercultural, de maneira que no futuro poida desenvolver argumentos críticos sobre a cultura meta e sobre a súa propia cultura.

3. **Traballos de edición do CEG como resultado do XIV Congreso Internacional da AIEG, *Horizontes dos Estudos Galegos e/na Lusofonía* (17 a 20 abril de 2024). Publicacións:**
   - Revista *Diacrítica*, Volume 39.2, Universidade do Minho (https://revistas.uminho.pt/index.php/diacritica/issue/view/443): reúne o dossiê temático *A Galiza e o mundo em português. Relações culturais*, cuja origem inicial reside no *XIV Congresso Internacional da Asociación Internacional de Estudos Galegos. Horizontes*

[1] Véxase Anexos: Carteis de promoción e divulgacións das actividades.

dos Estudos Galegos e/na Lusofonia(Universidade do Minho, 17-20 de abril de 2024). Os onze artigos que integram este dossiê temático, oriundos das Ciências Sociais e Humanas, exploram a temática definida de pressupostos conceptuais e teórico-metodológicos diversos, não havendo limitações quanto ao objeto de estudo. O conjunto dos contributos, numa lógica interdisciplinar, enforma uma aproximação plural ao objeto de estudo, espelhando um campo de estudos grávido de interesses temáticos e metodologias diversas e, ao tempo, complementares para o conhecimento e análise do estado das relações culturais entre a Galiza e o mundo em português.

Editores convidados: Carlos Pazos-Justo (Galabra-UMinho, Centro de Estudos Humanísticos da Universidade do Minho) e María Jesús Botana Vilar (Centro de Investigação em Artes e Comunicação, Faculdade de Ciências Humanas e Sociais, Universidade do Algarve)

Editores Responsáveis: Maria do Carmo Lourenço-Gomes e Márcia Oliveira

Revisão: Maria do Carmo Lourenço-Gomes, Márcia Oliveira, Willy Carvalho de Oliveira

Assistente de Edição: Willy Carvalho de Oliveira

DOI: https://doi.org/10.21814/diacritica.39.2

Publicado: 21-10-2025

4. **No ciclo do CEG denominado *Á(há) conversa*, teremos unha conferencia e visita de estudo de Carlos-Pazos Justo (18 a 20 de marzo):**
   - **Día 19 de marzo (08:30 a 10:30)** conferencia enmarcada no evento *Á(há) conversa* e que incidirá nas relacións culturais peninsulares. O título destá é "Metodoloxía e hipóteses para a análise das imaxes entre España e Portugal".

   - **Día 19 (parte da tarde) e 20 (parte da mañá):** sesión de traballo no ámbito dos CEG do Minho e do Algarve, relacionada coa investigación e estudo da imaxe dos galegos no primeiro cinema portugués (María Jesús e Carlos).

5. **Coloquio Internacional** *"Cruzamentos Galiza-Portugal. Redes migratorias e culturais"* (19 e 20 abril, Universidade Nova de Lisboa). Organización: Centros de Estudos Galegos de Portugal

(Minho, Lisboa, Algarve); Projeto. "Españoles en Portugal (1715-1868): emigración laboral y exilios políticos" (PID2021-123476NB-I00), USC Cátedra UNESCO 226 sobre Migracións da USC; Projeto "Galicia-América: Música civil, ideología e identidades culturales a través del Atlántico (1800-1950)" (REF: PID2020-115496RB-I00), USC.
Páxina web: https://cehum.elach.uminho.pt/cruzamentos_galiza_portugal

Trátase dun evento que non pretende ser esporádico, senón que buscamos crear unha continuidade, de maneira que se fortaleza a rede xa establecida entre os tres Centros de Estudos Galegos en Portugal. Está previsto que o vindeiro coloquio se celebre en Faro. De feito, o vindeiro ano está prevista a realización dun Coloquio Internacional sobre *Cinema(s) do Atlántico*, organizado polo CEG UAlg, CIAC e CEG UMinho.

Colaboración orzamentaria dos tres centros.

Resultado: publicación en novembro de 2025. (*Vid.* anexos)

6. **Participación no *III Colóquio Internacional Cinemas do Mediterrâneo*.** María Jesús Botana Vilar – Universidade do Algarve, CIAC; Carlos Pazos-Justo – Universidade do Minho, CEHUM. *Do "Serial Killer" Diogo Alves aos Lisboanos. Representação e Visibilidade dos Galegos no Primeiro Cinema Português* (*vid.* anexos). https://ciac.pt/evento/iii-coloquio-internacional-cinemas-do-mediterraneo-cinema-turismo/

7. **Participacipación por convite** no Simposio da conmemoración dos 40 anos da Asociación Internacional de Estudos Galegos (AIEG). Santiago de Compostela (30 xuño, 1 e 2 de xullo). Colaboración do Consello da Cultura Galega e a Secretaría Xeral da Lingua. (*Vid.* anexos)

8. Conferencia por convite do CEG da Universidade Complutense de Madrid, no ámbito da Exposición *Afonso X e Galicia*. Título: *O 'magicus' versus o 'miraculosus'. O demo como antagonista ou mescrador nas Cantigas de Santa Maria* (04/11/2025, 19.00 h, Centro Gallego de Madrid). *Vid.* anexos.
9. Participación por convite do CIAC no ámbito do *Conferência 2025 Processos de Criação. Interações entre investigação e criação* (de 2 a 5 de decembro de 2025). Intervención na *Mesa Poéticas da Investigação*, no día 5 de decembro (https://ciac.pt/evento/conferencia-processos-de-criacao-2025/). *Vid.* anexos.

DIFUSIÓN DAS ACTIVIDADES

As actividades culturais e os eventos de carácter científico organizados, ou coorganizados, polo CEG da UAlg, ademais de complementar a docencia das cadeiras que constan no Protocolo asinado entre ambas as institucións, tratan de difundir e promover a lingua e a cultura galegas no Algarve, fomentando o interese no alumnado e buscando atraer a novo público; motivo polo que o plan de actividades está aberto a todo aquel que queira aproximarse á nosa cultura.

Coa intención de chegar ó maior número de persoas interesadas, o CEG emprega distintas canles para darlle visibilidade ós distintos eventos e actividades, de aí a estreita colaboración con centros de investigación cono o Centro de Investigação em Artes e Comunicação (en diante, CIAC), bibliotecas e a libraría FNAC. Para cada evento elabórase un cartel informativo que é distribuído en formato papel pola FCHS, bem cono noutros espazos da universidade; así mesmo, tamén se realiza unha difusión da información a través da rede: páxinas de *Facebook* do Departamento de Artes e Humanidades e a do mesmo CEG; a páxina *web* da FCHS, onde contamos cun aloxamento *web,* situado na fiestra de *Investigação* (https://fchs.ualg.pt/pt/content/centro-estudos-galegos), a páxina da propia Universidade (www.ualg.pt), a páxina do CIAC (https://ciac.pt/pt) e a conta de *Instagram* (https://www.instagram.com/ceg_algarve/)

A hora de realizar as actividades, o CEG tenta cooperar con outros departamentos e mesmo con outros centros da UAlg, tanto en colaboracións puntuais para a organización de eventos ou na difusión e promoción das actividades. Algúns colaboradores frecuentes son a Biblioteca da UAlg e o CIAC. Cando as actividades o permiten, procúrase tamén a colaboración con librerías locais (por exemplo, a FNAC) coa finalidade de chegar a toda a comunidade algarvía.

Do mesmo xeito, a colaboración en rede dos Centros de Estudos Galegos continúa, dado que neste momento estamos a traballar na edición da Monografía resultante do Congreso da AIEG, cuxa publicación está prevista para abril/maio de 2026. Certo é que coa carencia de bolseiros, tanto no CEG Algarve como no CEG Lisboa, os vindeiros traballos en rede, agás o anteriormente mencionado e en proceso, fica reducida a Minho e Algarve.

VALORACIÓN XERAL DOS CURSOS DO LECTORADO

Cada ano a UAlg elabora unha enquisa dirixida ó alumnado para coñecer o seu grao de satisfacción coa docencia recibida. Os resultados acadados polas materias relacionadas co CEG foron ben acollidas e valoradas polo alumnado. Podemos afirmar que, ao longo dos 23 anos que levamos na institución, o interese pola lingua e cultura galegas medrou ano após ano. Non obstante, somos conscientes que a situación *anómala* na que nos atopamos no último ano marcará un punto de inflexión, pois será moi complicado voltarmos a recuperar os índices de inscricións que regularmente tiñamos.

PROPOSTAS DE MELLORA DIRIXIDAS Á SECRETARIA XERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Aínda mostrando a nosa satisfacción co feito de podermos contar cun Centro de Estudos Galegos durante tantos anos na institución, consideramos pertinente lanzar propostas que poidan, sobre todo, incentivar a conexión en rede dos CEG e a interrelación entre os bolseiros dos ditos centros.

Exemplo disto sería a posible organización dun encontro anual para fomentar a cooperación e establecer proxectos conxuntos entre os CEGs. O CEG do Algarve, xunto co de Madrid e Barcelona, organizamos na Universidade Complutense un encontro dos CEG ibéricos (2023), mais consideramos que isto debería ser un evento anual cuxo centro de encontro fose Santiago. Isto permitiría un crecemento exponencial da relación entre centros, ben como de futuras colaboracións. Ademais, tamén podería ser o espazo idóneo para a creación dunhas xornadas de formación para profesores de lingua estranxeira. Debemos fomentar o encontro humano e non unicamente virtual.

Sería tamén interesante que a Secretaría Xeral da Lingua contase con acceso a algunha(s) plataforma(s), ou editoras, videográficas que nos permitisen acceder a filmes que non temos posibilidade de pasarmos en aula, ou mesmo para organizar un ciclo de cinema. No noso caso concreto, e debido á situación *periférica*, torna moi complicado conseguirmos este tipo de materiais, alén de custoso. Esta situación xera que optemos por invertirmos cada vez máis esforzo na labor editorial e na organización/participación en eventos científicos en rede.

ANEXOS: CARTEIS DE PROMOCIÓN E DIVULGACIÓNS EQUIPA UALG

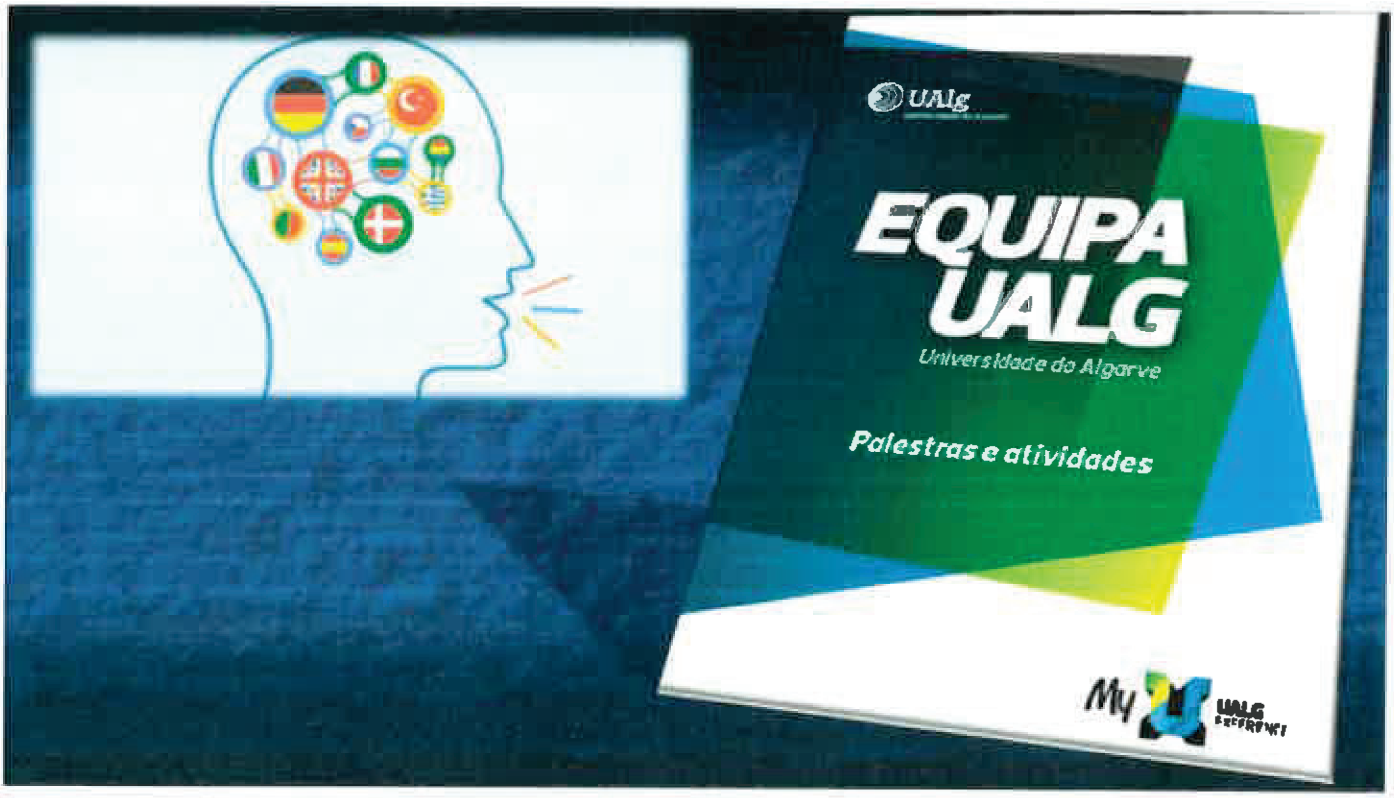

A Europa do século XXI: As línguas, uma ponte para a interculturalidade

Apoios

XUNTA DE GALICIA

Organización e promoción

Estudios transfronterizos Galicia-Portugal: migración, exilio, cultura y música (siglos XVI-XX)

Editado por:
Carlos Pazos-Justo, María Jesús Botana Vilar,
F. Javier Garbayo Montabes, Domingo L. González Lopo.

Coordinadora de la edición:
María del Carmen Lorenzo Vizcaíno

I+D+I: *Españoles en Portugal (1715-1868): emigración laboral y exilios políticos.*
Ref: PID2021-123476NB-100

I+D+I: *Galicia-América: música civil, ideología e identidades culturales a través del Atlántico (1800-1950).*
Ref: PID2020-115496RB-I00

Cátedra 226 sobre Migracións (USC)

OS GALEGOS NO PRIMEIRO CINEMA PORTUGUÉS. UNHA APROXIMACIÓN A PARTIR DE CINCO PRODUTOS CINEMATOGRÁFICOS

María Jesús Botana Vilar
CIAC - Universidade do Algarve

Carlos Pazos-Justo
Grupo Galabra-UMinho - Universidade do Minho

Resumo: neste traballo, aínda en fase preliminar, exploramos a presenza e tratamento que reciben os galegos nalgúns dos primeiros filmes portugueses de non-ficción (documentais) e nos de ficción, co obxectivo de identificar as marcas coas que este grupo é representado cinematograficamente. E para iso, teremos en consideración a imaxe que deste coletivo inmigrante funcionaba en Portugal, en Lisboa particularmente, durante as primeiras décadas do século xx. Centraremos a nosa análise nun *corpus* composto por tres filmes documentais (*A Água Que Se Bebe*,1929-1932; *Alfama* (1930); *Graça*, 1930) e por dous filmes de ficción ou "de enredo" —como se dicía na época— (*Os crimes de Diogo Alves*, 1911; *A canção de Lisboa*, 1933).

Palabras-Chave: Galego; Emigración; Identidade; Iconografía; Cinema.

Los gallegos en el primer cine portugués. Una aproximación a partir de cinco productos cinematográficos.

Resumen: en este trabajo, todavía en fase preliminar, exploramos la presencia y el tratamiento que reciben los gallegos en algunas de las primeras películas de no ficción (documentales) y de ficción, con el objetivo de identificar los trazos con que este grupo es representado cinematográficamente. Y para ello, tendremos en cuenta la imagen que de este colectivo inmigrante funcionaba en Portugal, particularmente en Lisboa, durante las primeras décadas del siglo xx. Centraremos nuestro análisis en un *corpus* compuesto por tres documentales (*A Água Que Se Bebe*, 1929-1932; *Alfama* (1930); *Graça*, 1930) y por dos

III COLÓQUIO INTERNACIONAL CINEMAS DO MEDITERRÂNEO

CINEMA & TURISMO

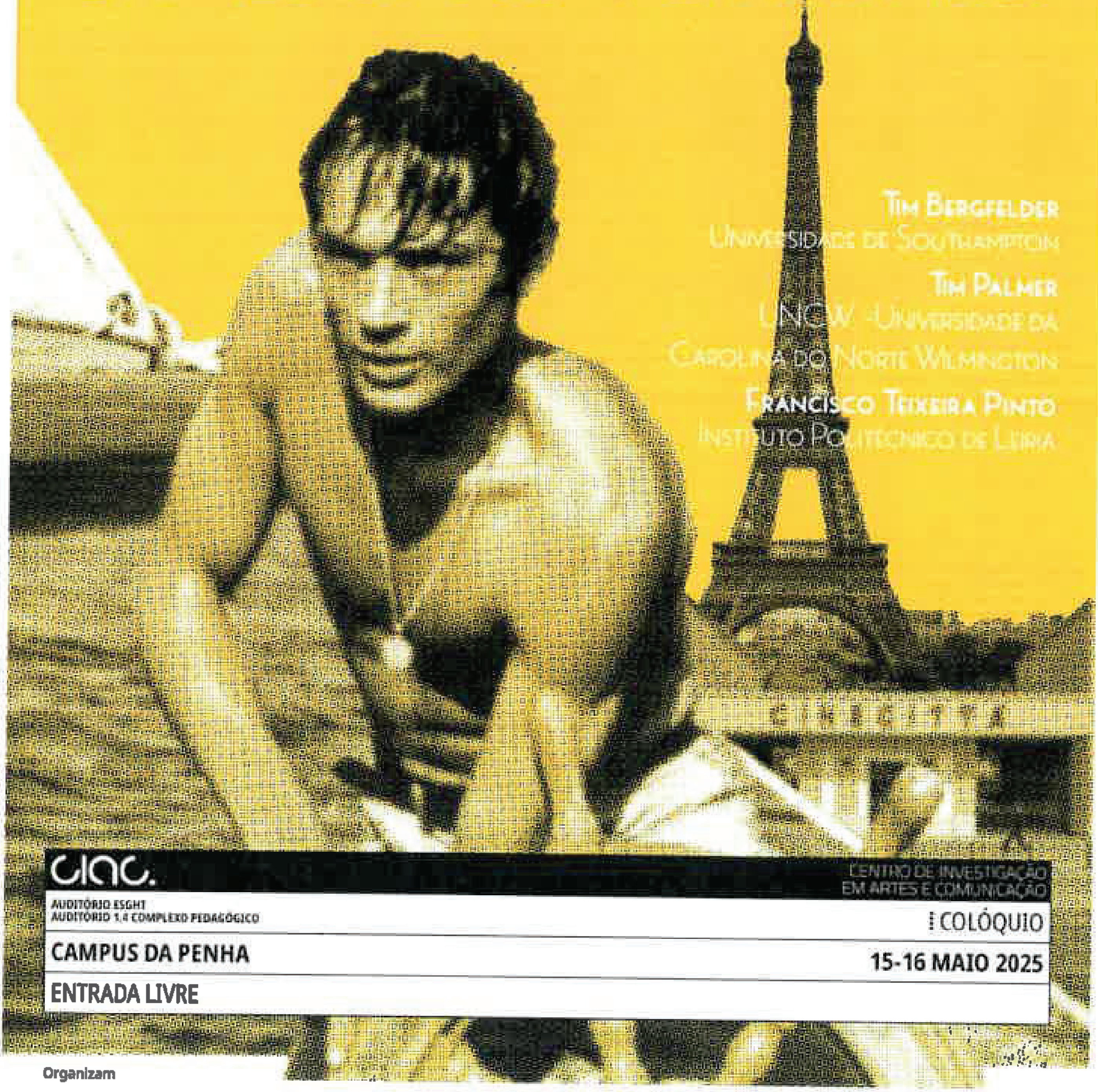

Tim Bergfelder
Universidade de Southampton

Tim Palmer
UNCW - Universidade da Carolina do Norte Wilmington

Francisco Teixeira Pinto
Instituto Politécnico de Leiria

ciac.
CENTRO DE INVESTIGAÇÃO EM ARTES E COMUNICAÇÃO

AUDITÓRIO ESGHT
AUDITÓRIO 1.4 COMPLEXO PEDAGÓGICO

COLÓQUIO

CAMPUS DA PENHA

15-16 MAIO 2025

ENTRADA LIVRE

Organizam

ciac. · fct Fundação para a Ciência e a Tecnologia · UAlg ESGHT

Com o apoio de

Alliance Française Algarve · Faro · União das Freguesias de Faro · museu municipal de faro · UAlg FCHS · CIN TURS

ciac.pt

secretaria.ualg@ciac.pt / T. +351 289 800 914 | Ext. 7541
Campus de Gambelas, Sala 0.28, Edifício 1, FCHS
8005-139 Faro

Este evento é financiado por fundos nacionais através da FCT – Fundação para a Ciência e a Tecnologia, I.P., no âmbito do projeto «UID/04019: Centro de Investigação em Artes e Comunicação»

Dia 1 Quinta-feira 15 de Maio

14:00 **Sessão de Abertura**

Professor Doutor Paulo Águas
Magnífico Reitor da UAlg

Professora Doutora Alexandra Rodrigues Gonçalves
Directora da ESGHT

Professor Doutor Sérgio Vieira
Director da FCHS

Professora Doutora Mirian Tavares
Vice-coordenadora do CIAC

Doutor Jorge Carrega
Coordenador da Organização

14:20 **Keynote Speaker**

Francisco Teixeira Pinto – Professor Coordenador do Politécnico de Leiria/ Investigador do CITUR. **Turismo Cinematográfico: Entre o Sonho e a Realidade**

Moderação: Alexandra Rodrigues Gonçalves

15:15 **Keynote Speaker**

Tim Bergfelder – University of Southampton/UK. **What Film Studio History Can Teach Us about Architecture, Technological Innovation, and Workspaces**

Moderação: Jorge Carrega

16:10 Intervalo

16:20 **Painel: Estudos Fílmicos na Universidade da Carolina do Norte Wilmington (USA)**

Moderação: Jorge Carrega

Stefani Byrd – UNCW. **Here There: (Re) Collecting Labor on the American Railways**

Chip Hackler – UNCW. **A Picture's Worth a Thousand Films**

Lani Akande – UNCW. **Re-Imagining Film Studies: Decolonial African Approaches**

17:45 **Porto de Honra e Inauguração da Exposição "Estrelas transnacionais do cinema francês no século XX"**

Local: Biblioteca da UAlg.

Dia 2 Sexta-feira 16 de Maio

9:00 **Abertura dos Trabalhos**

9:10 Sofia Sampaio – Instituto de Ciências Sociais, Universidade de Lisboa. ***Portugal Desconhecido* (1968): Cinema, Turismo, Intermedialidade e o Projecto Marcelista de "Renovação na Continuidade"**

9:45 **Painel: Cinema e Culturas do Mediterrâneo**

Moderação: Sílvia Quinteiro

Susana Araújo – Faculdade de Letras da Universidade de Coimbra. **Michael Haneke's France and the Terror(ism) of *Hidden* (2005)**

Luca Fazzini – CEComp/FLUL. **Outros Passos nas Rotas do Império. *Cavalo Dinheiro* (2014), de Pedro Costa, e *Moremoço* (2021), de Djaimilia Pereira de Almeida**

Natália Laranjinha – Universidade do Algarve, CIAC. **A Representação da França no Cinema: Turismo e Viagem**

11:10 Coffee Break

11:30 **Painel: Estudos Fílmicos no CIAC**

Moderação: Ana Isabel Soares

Ana Alexandra Carvalho – Universidade do Algarve, CIAC. **Revisitando *O Conde de Monte Cristo* pela Lente de La Patellière e Delaporte e a Interpretação de Pierre Niney**

João Carlos Firmino Andrade de Carvalho – Universidade do Algarve, CIAC. **Manoel de Oliveira: Filmar a Palavra e o Mito**

Jorge Carrega – Universidade do Algarve, CIAC. **A Exibição Cinematográfica em Faro entre 1950 e 1974**

13:00 **Almoço Convívio na Cantina do Campus da Penha**

14:30 **Painel: Materialidades Fílmicas no CITCEM**

Moderação: Patrícia Dourado

Hugo Barreira – FLUP-CITCEM. ***Touriste Avant la Lettre*: O Porto Visitado e Construído pela Invicta Film**

Ana Patrícia J. Gonçalves – FLUP-CITCEM. **Estúdios de Cinema Ibéricos: Um Olhar Patrimonial sob o Seu Potencial Turístico**

15:25 **Painel: Cinemas do Mediterrâneo**

Moderação: Sara Vitorino Fernandez

António Costa Valente – Universidade do Algarve, CIAC. **O Espaço dos Festivais de Cinema na Promoção Turística das Cidades Mediterrânicas**

Gabriel Lisboa – Universidade Estadual de Campinas (Unicamp). **A Recepção Crítica e Circulação do Cinema Político Italiano dos Anos 1970 no Brasil**

María Jesús Botana Vilar – Universidade do Algarve, CIAC; Carlos Pazos-Justo – Universidade do Minho, CEHUM. **Do "Serial Killer" Diogo Alves aos Lisboanos. Representação e Visibilidade dos Galegos no Primeiro Cinema Português**

Diana Díaz González – Universidade de Oviedo; Josep Lluís i Falcó – Universidade de Barcelona. **Das Telas ao Gira-discos: O Percurso das Músicas de *Marcelino, Pão e Vinho* nos Países Mediterrânicos**

17:00 **Encerramento**

40 anos da AIEG.
O pasado, o presente e o futuro dos estudos galegos no mundo

Entidades participantes:
Asociación Internacional de Estudos Galegos (AIEG)
Secretaría Xeral da Lingua (Xunta de Galicia)
Consello da Cultura Galega (CCG)
Instituto Galego de Análise e Documentación Internacional (IGADI)
Real Academia Galega (RAG)
Associaçom Galega da Língua (AGAL)

Participantes confirmados:

1. María Xesús Lama (Barcelona) - lama@ub.edu
2. Benigno Salgado (Vigo) - bfsalgado@gmail.com
3. Helena González (Barcelona) - helenagonzalez@ub.edu
4. Kathleen March (Maine) - kmarch@maine.edu; kathleen.march@umit.maine.edu
5. Burghard Baltrusch (Vigo) - burg@uvigo.es
6. Olivia Rodríguez (A Coruña) - olivia.rodriguez.gonzalez@udc.es
7. Débora Campos (Buenos Aires) – ON-LINE debora.camposvasquez@gmail.com
8. Carmen Mejía (Madrid) - cmejiaru@ucm.es; cmejiaru@gmail.com
9. Ana Garrido González (Varsovia) - anagagon@gmail.com
10. Carlos Pazos (Braga) - carlospazos@elach.uminho.pt; carlospazosjusto@gmail.com
11. Xoán Lagares (Rio de Janeiro) – xlagares@id.uff.br
12. Valéria Gil Condé (São Paulo) vgconde@usp.br
13. Arantxa Crespo (Cuba) – ON-LINE - afcrespo69@gmail.com
14. Danny Barreto (Stony Brook University, SUNY) – ON-LINE dbarreto@colgate.edu, barretodm@gmail.com
15. María Xesús Botana (Algarve-Portugal) - mjvilar@ualg.pt, mariajvilar@gmail.com
16. Thayane Gaspar (Rio de Janeiro) – thayanegasparj@gmail.com

20.10.2025 - 28.11.2025

Biblioteca María Zambrano. Universidad Complutense de Madrid

AX·G

AFONSO X e GALICIA

O monarca que de tanto mirar as estrelas se esqueceu da terra

Consello da Cultura Galega

XUNTA DE GALICIA

AX·G

AFONSO X e GALICIA

O monarca que de tanto mirar as estrelas se esqueceu da terra

GAL/ PROGRAMACIÓN

20.10.2025
Biblioteca María Zambrano
Universidad Complutense de Madrid
12.00 h

Inauguración

Isabel Durán
Decana da Facultade de Filoloxía

Rosario Álvarez
Presidenta do Consello da Cultura Galega

Repertorio musical

Grupo Entrebescant, música medieval, península Ibérica, España e Portugal:
Cantiga de Santa María 25
Pagar ben pód' o que dever
Cantiga de Santa María 265
Sempr' a Virgen santa dá bon gualardón

Visita guiada da exposición a cargo de Rosario Álvarez

04.11.2025
Centro Galego de Madrid
19.00 h

Conferencia

O 'magicus' versus o 'miraculosus'.
O demo como antagonista ou mescrador
nas Cantigas de Santa María
María Xesús Botana
Universidade do Algarve (Portugal)

CAS/ PROGRAMACIÓN

20.10.2025
Biblioteca María Zambrano
Universidad Complutense de Madrid
12.00 h

Inauguración

Isabel Durán
Decana de la Facultad de Filología

Rosario Álvarez
Presidenta del Consello da Cultura Galega

Repertorio musical

Grupo Entrebescant, música medieval, península Ibérica, España y Portugal:
Cantiga de Santa María 25
Pagar ben pód' o que dever
Cantiga de Santa María 265
Sempr' a Virgen santa dá bon gualardón

Visita guiada de la exposición a cargo de Rosario Álvarez

04.11.2025
Centro Gallego de Madrid
19.00 h

Conferencia

O 'magicus' versus o 'miraculosus'.
O demo como antagonista ou mescrador
nas Cantigas de Santa María
María Xesús Botana
Universidade do Algarve (Portugal)

Consello da Cultura Galega · XUNTA DE GALICIA

Organização
CIAC – Centro de Investigação em Artes e Comunicação

Coordenação do CIAC
Bruno Mendes da Silva
Mirian Tavares

Coorganização
Grupo de Pesquisa em Processos de Criação da Pontifícia Universidade Católica de São Paulo (PUC-SP)

Coordenação do Grupo de Pesquisa em Processos de Criação da PUC-SP
Cecilia Almeida Salles

Presidente da conferência
Mirian Tavares

Investigadora responsável
Patrícia Dourado

Comissão organizadora
Patrícia Dourado (UAlg/CIAC e PUC-SP, Portugal/Brasil) (Coordenação)
Alexandre Alves Barata (UAlg/CIAC, Portugal)
Ana Clara Santos (UAlg/CIAC, Portugal)
Ana Isabel Soares (UAlg/CIAC, Portugal)
Camila Mangueira (UP/FBAUP, Portugal)
Cecilia Almeida Salles (PUC-SP, Brasil)
Kenia Dias (UnB, Brasil)
Mirian Tavares (UAlg/CIAC, Portugal)
Pedro Cabral Santo (UAlg/CIAC, Portugal)
Wagner de Miranda (PUC-SP, Brasil)

Comissão científica
Alexandre Alves Barata (UAlg/CIAC, Portugal)
Ana Alexandra Carvalho (UAlg/CIAC, Portugal)
Ana Clara Santos (UAlg/CIAC, Portugal)
Ana Isabel Soares (UAlg/CIAC, Portugal)
Ana Filipa Cerol Martins (UAlg/CIAC, Portugal)
António Branco (UAlg/CIAC, Portugal)
António Costa Valente (UAlg/CIAC, Portugal)
Bruno Mendes da Silva (UAlg/CIAC, Portugal)
Camila Mangueira (UP/FBAUP, Portugal)
Carina Infante (UAlg/CIAC, Portugal)
Cecilia Almeida Salles (PUC-SP, Brasil)
Gabriela Borges (UAlg/CIAC, Portugal)
João Carlos Carvalho (UAlg/CIAC, Portugal)
João Paulo dos Reis e Cunha (UAlg/CIAC, Portugal)
Jorge Carrega (UAlg/CIAC, Portugal)
Kenia Dias (UNB, Brasil)
Mirian Tavares (UAlg/CIAC, Portugal)
Patrícia Dourado (UAlg/CIAC e PUC-SP, Portugal/Brasil)
Pedro Cabral Santo (UAlg/CIAC, Portugal)
Regina Gorzillo (PUC-SP, Brasil)
Samir Cheida (PUC-SP | Belas Artes de São Paulo, Brasil)
Susana Costa (UAlg/CIAC, Portugal)
Wagner de Miranda (PUC-SP, Brasil)

Comissão de comunicação e logística
João Paulo dos Reis e Cunha (Gestão)
Alexandre Martins
Josué Soares Guedes
Juan Manuel Escribano Loza
Lívia Santos Furtado

Identidade visual e webmaster
Juan Manuel Escribano Loza

Cobertura fotográfica e audiovisual
João Paulo dos Reis e Cunha

Acesso WiFi
Rede: ualg-conferencias
Abrir o browser
https://wireless.ualg.pt
Conta: Ecpc
Palavra-passe: 77844244

Livro de resumos
https://bit.ly/3M4u3qU

Este evento é financiado por fundos nacionais através da FCT – Fundação para a Ciência e a Tecnologia, I.P., no âmbito dos projetos «UID/04019/2025 - CIAC» DOI: 10.54499/UID/04019/2025 e «UID/PRR/04019/2025» DOI: 10.54499/UID/PRR/04019/2025

CONFERÊNCIA 2025
PROCESSOS DE CRIAÇÃO
Interações entre investigação e criação

4-5 dezembro 2025
Universidade do Algarve | Faro | Portugal
Auditório 1.5, Complexo Pedagógico | Campus da Penha

ORGANIZAÇÃO

APOIOS

2 de Dezembro de 2025 (Pré-conferência)

14h30 Ciclo de Artes Visuais "Interações entre investigação e criação" (Anfiteatro 0.4)
Cecília Salles (PUC-SP)

3 de Dezembro de 2025 (Pré-conferência)

14h00-17h00 Workshop pré-conferência "CORPO-CADERNO" (Sala 1.04 Eng. Civil)
Irena Rauda e Lara Kadocsa

4 de Dezembro de 2025

10h00-10h30 Credenciamento/Welcome coffee

Exposição "Dissecar o íntimo" (Entrada)
Joana Galrão, Milita Doré e Rosa Guedes
Curadoria de Joana Galrão

10h30-11h00 Mesa de abertura (Anfiteatro 1.5)

11h00-13h00 Mesa Principal: Interações entre investigação e criação (Anfiteatro 1.5)
Keynotes: Rita Macedo (Braunschweig University of Art) e Isabel Barcona (ESAD.CR)
Comentários: Cecília Salles (PUC-SP) e Mirian Tavares (CIAC/UAlg)

[13h00-14h00] Pausa para o almoço

14h00-16h00 Painel temático 1 (Anfiteatro 1.5)
Moderadora: Ana Isabel Soares

O arquivo convoca a presença: O caso de Marie Isabelle Canto da Maia
Ana Isabel Soares

Pesquisa e criação em contaminação: A escrita do romance "O que te conto brota da terra lúcida"
Irenà Rauda

Corpo do meio – Mapas performativos: As memórias dos gestos
Rosemeri Rocha da Silva

Espaço Valentina: Lugar de encontro para artistas mulheres
Malka Celina Borenstein

Políticas de produção e vanguardas de realização: A proposta teórica de Judith Grossmann
Henrique João Vieira

Produção, substantivo feminino: Processos de criação, colaboração e resistência no audiovisual feito por mulheres
Helyenay (Hay) Souza Araujo

Painel temático 2 (Anfiteatro 0.4)
Moderadora: Ana Clara Santos

Investigação e criação na área da genética teatral em Portugal: Projetos e formação
Ana Clara Santos

Entre investigação e criação: Práticas de autoria plural no AfectoLab
Renata Ferraz

A etapa de criação artística e estética nos cursos regulares da São Paulo Escola de Dança
Inês Bogéa e José Simões de Almeida Junior

Processos autobiográficos: Memória e criação na recuperação dos afetos
Ana Vitória Silva Freire

Processos de criação no cruzamento entre cosmopolítica e transcriação: Trabalho cognitivo e afetivo na teatralização do mito das Yamaricumã pela Cia Livre
Lúcia Regina Vieira Romano

FolaSã: Por que não me deixam, nunca, suficientemente, só?
André Joaquim Correia Pita

[16h00-16h30] Coffee break

16h30-18h30 Painel temático 3 (Anfiteatro 1.5)
Moderadora: Gabriela Borges

Vozes do Algarve: Processos de criação musical na cultura digital
Gabriela Borges e Daiana Sigiliano

Projeto "Cruel Summer": Mídia, arte e território
João Miguel Palma Serrão Martins

A fotografia como método e vestígio: Performance e epistemologias feministas na arte contemporânea
Vera Rosane Araújo Aguiar Filha

Poesia em movimento: O corpo no processo de criação como rede
Lara Kadocsa

A dança entre o olho e a carne: Constelações de imagens como método de criação coreodramatúrgico
Éden Peretta

Modos de recepções e deslocamentos: Artes performativas e hibridismos
Leonardo Shamah

Painel temático 4 (Anfiteatro 0.4)
Moderador: Alexandre Martins

Entre experimentação, ferramenta e acaso: Processos verbo-visuais na média-arte
Alexandre Martins

Do cinema expandido à inteligência artificial: Experimentações artísticas e reflexões sobre a necropolítica
Camilo Santos Cavalcante

O diário digital de bordo: Um lugar de memórias no ecossistema dos processos criativos
Cláudia Isabel Teixeira dos Santos Palma Nunes

AR_RI: Uma proposta para investigação-criação artística cinemática
Cybelle Mendes

Projeto "Rostos da ESEC": Ocultos visíveis
Josué Soares Guedes

18h30 Visita guiada à Exposição "Casa amarela com quarto cinzento" (Associação 289)
Cercado de Atalaia
Rua Dra. Mariana Amélia Machado Santos, 1, 8000-539, Faro
https://www.289.pt
@289_faro

5 de Dezembro de 2025

09h00-11h00 Painel temático 5 (Anfiteatro 1.5)
Moderador: Jorge Carrega

Dos arquivos para o público colecionador: As gravações inéditas de Elvis Presley e The Beatles na era digital
Jorge Carrega

Salas-fantasma: Speculating cinema spaces in Lisbon through phantasmagoria
Eduardo Prado Cardoso e Amadeus Kovič

Projeto "Nanometragens": Narrativa audiovisual no contexto das redes sociais
João Paulo dos Reis e Cunha, Sílvia Renata Braga e Oliveira, Regilene Aparecida Sarzi-Ribeiro e Vinícius Farah Sgroi

Um Novo Cinema?
Hugo Oliveira Martins

A palhaçaria enquanto poética de alteridade: O devir-palhaço e o riso-traço
Enne Marx Bezerra Lacerda

Painel temático 6 (Anfiteatro 1.3)
Moderadora: Olívia Novoa

Using the analog roleplaying game CONsensus for the subject Communication Theory
Antonio Roda Martínez, Ana Filipa Cerol Martins e Bruno Mendes da Silva

Role in the classroom: The creation of theatrical characters through the design of role-playing sheets (Fate Core System)
Borja de Diego Lozano

Doçaria algarvia: Design, identidade e comunicação de um património imaterial
Daniela Maria Aleixo Sestra e António Carlos Camilo Correia de Lacerda

Archives, memory and creation: Video art as a device for cultural safeguarding – The case of Mãe Soberana
Andreia Isabel Mendonça Pintassilgo e Maria Castro M. Guerreiro

Simbologias da exposição "O Sagrado Sacrilégio"
Marina Costa Negreiros

11h00-13h00 Painel temático 7 (Anfiteatro 1.5)
Moderadora: Camila Mangueira

Tree audio data & voice codes: Music through biodata interpretations
André Manuel Fialho Conde

Histórias com pontos: Fotografia, memória e reconstrução identitária
Daniela Correia Garcia

Tecer memórias entre gerações: O processo colaborativo feminista em "As cores do luto"
Matilde Martim Pires Dias

A escuta da matéria: Criação partilhada e processos fotográficos experimentais em montagem
Lúana Edlena Câmara Lobato

Debaixo do mapa: Método poético de escuta de um nascente
Danna Lua Irigaray Araujo

Casa-memória: Curadoria e arquivos do espaço doméstico
Denise Moraes Cavalcante

Painel temático 8 (Anfiteatro 1.3)
Moderadora: Ana Filipa Cerol Martins

Curadoria digital na educação visual: Arte generativa e realidade aumentada como processos de criação
Joaquim José Furtado Marrebos de Azevedo

Artista diplomata: Alianças cosmopolíticas entre arte e ciência
Fernanda de Souza Oliveira

The light of the world: Da ideia à animação
Livia Santos Furtado

Circuitos críticos: Tradição e inovação na arte e tecnologia brasileira em diálogo com Prado, Arantes e Belgnelson
Miguel Carlos de Azevedo da Cunha Lima

Do gesto à instalação: Processos criativos da exposição MUSEUM de Rui Sanches
Rui Manuel de Borja Martins Ramos

[13h00-14h00] Pausa para o almoço

14h00-15h00 Mesa 1: A vitalidade do pensamento artístico na universidade (Anfiteatro 1.5)
Pedro Alves da Veiga (UAb), Pedro Cabral Santo (UAlg)

15h00-16h30 Mesa 2: Políticas de investigação (Anfiteatro 1.5)
Camila Mangueira (I2ADS/FBAUP), Maria Jesús Botana Vilar (CBG/UAlg) e Bruno Mendes da Silva (CIAC/UAlg)

[16h30-17h00] Coffee break

17h00-17h30 Mesa de Encerramento: Coleção Processos de Criação: Novos e próximos números (Anfiteatro 1.5)
Mirian Tavares (CIAC/UAlg), Cecília Salles (PUC-SP), Patrícia Dourado (CIAC/UAlg e PUC-SP)

17h30-18h00 Performance de Encerramento: "PALAVRAS-FECHADURA" (Anfiteatro 1.5)
Leonardo Shamah